

Гапонюк М.А., Ткачук В.Ю.

ПРО ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО КРЕДИТНО-КООПЕРАТИВНОГО РУХУ НА ЕТАПІ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Анотація: У статті розглядаються питання формування довіри до кредитно-кооперативного руху на етапі його зародження та розвитку. Головна ідея – визначити основні чинники формування довіри до таких кооперативів та їх значущість.

Ключові слова: кооперативи, довіра, держава, споживча кооперація, сільськогосподарська кооперація.

Постановка проблеми. Кооперативи як форми самоорганізації населення виникли як реакція на потреби у наданні швидких, недорогих і, разом з тим, конкурентоспроможних фінансових послуг.

Головне призначення кооперативів – сприяти економічному розвитку своїх членів на основі самодопомоги. Таким чином, причина створення кооперативів є доволі прагматичною: колективне і спільне виконання функцій дає переваги кожному члену спілки. В основі ефективної діяльності будь-якого кооперативу лежить довіра як запорука міцних фінансових відносин в його межах.

Різновидом кооперативу є кредитна спілка, для якої питання довіри набуває особливої актуальності. І це логічно, адже на сучасному етапі розвитку фінансового ринку саме фінансові інститути з соціальним характером мають можливість зайняти належне їм місце, саме вони здатні захистити від знецінення заощадження населення, забезпечити доступними фінансовими послугами громадян і мале підприємство.

Для того, щоб визначити вагу довіри до кредитних спілок в сьогоденні, звернімося до історичного досвіду кредитно-кооперативного руху і безпосередньо до основних критеріїв формування довіри до кооперативів на етапі їх зародження та розвитку.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Дослідженню історії виникнення та особливостей розвитку як вітчизняного, так і зарубіжного кооперативного руху присвячені праці багатьох радянських учених, серед яких: М. Балабанов, С. Бородаєвський, М. Леврушин, С. Дніпровський, О. Субтельний, І. Витанович, М. Яснопольський, та сучасних науковців: В. Гончаренко, П. Козинець, А. Оленчик, М. Шкляр, О. Овчиннікова, С. Клименко, П. Скворцов, С. Бабенко, С. Гелей, Я. Гончарук та інші.

Проте безпосередньо питання довіри до кооперативів як на початкових етапах історичного розвитку, так і сьогодні не широко розкриті в наукових колах. Саме ця обставина й визначає актуальність даного дослідження, адже довіра, на нашу думку, є основою та підґрунтям розвитку кооперативного руху.

Мета статті . Визначити основні критерії довіри до кооперативів на етапі їх зародження та розвитку, а також простежити їх вплив на розвиток кредитно-кооперативного руху в різних країнах світу.

Виклад основного матеріалу. Ідея створення кредитних спілок виникла в середині ХІХ століття. Саме тоді внаслідок прискорення промислового розвитку проблема коштів із дедалі більшою гостротою постала не тільки перед підприємцями, а й перед певними групами приватних осіб (переважно це були громадяни, об'єднані виробничими, професійними чи соціальними інтересами). Не маючи змоги взяти кредит у банках, люди почали допомагати один одному власними коштами.

Головними передумовами виникнення довіри до кооперативів на етапі їх зародження та утвердження можна виокремити такі:

- державна підтримка та державний контроль;
- наявність єдиного ідейного або організаційного центру (коли їх було декілька і між ними точилася конкуренція за вплив – це могло насторожити потенційних членів кооперативу);
- наявність кооперативного законодавства;
- наявність резервного капіталу;
- можливість страхування вкладів;
- хто належав до членів кооперативу, район діяльності (довіра збільшувалась до тих, хто раніше знав один одного, і, відповідно, зникала, якщо до кооперативу входили незнайомі люди);
- гарантування та забезпечення повернення позик до кооперативів.
- можливість покращити умови життя та відстояти своє право на них (кооперацію нерідко породжував національно-визвольний рух пригноблених верств населення);
- активна кооперативна пропаганда (поширення ідеї кооперації в маси);
- просвітницька робота кооперативів;
- відповідальність членів у межах кооперативу;
- інші передумови (наприклад, політичний та релігійний нейтралітет, можливість господарювати самостійно – самодіяльність, яка закладена в основу кооперативного руху).

Вищеперераховані передумови умовно поділимо на зовнішні (державна підтримка та державний контроль, наявність кооперативного законодавства, наявність єдиного ідейного або організаційного центру, політичний та релігійний нейтралітет), та внутрішні – відповідно всі інші.

Для усвідомлення значення кожного з цих чинників, розглянемо їх в розрізі генезису кооперативного руху в різних країнах.

Державна підтримка та державний контроль – основні передумови розвитку кооперативного руху в світі, наслідки якого мали як стимулюючий, так і стримуючий характер.

У Франції, яку називають батьківщиною споживчої кооперації, 1848 року Національні Збори ухвалили декрет, за яким держава виділяла 3 мільйони франків на підтримку виробничої кооперації. Було створено спеціальний комітет, який розподіляв позики, вироблено зразковий статут, який

пропонували взяти за основу тим товариствам, що потребували державного кредиту. Наслідком цього декрету було створення протягом року 300 товариств [1, с. 61].

Французька сільськогосподарська кооперація також отримала відчутну фінансову підтримку держави, церкви та громадських організацій. У 1899 році на сільський кредит французький банк виділив тоді 40 млн. фр. безвідсоткової позички, повернення якої передбачалося на 1920 рік. А під час війни сільські кредитні товариства отримали ще суттєвішу підтримку держави. Закон 1916 року надав право громадянам одержувати позички для обробки земель, покинутих їх власниками, а закон 1919 року дозволив кооперативам, які діяли в зруйнованих війною місцевостях, отримувати до 20 тис. фр. кредиту на одного члена терміном до 15 років [1, с. 65].

Таким чином, держава шляхом сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації намагалася відновити господарство в повоєнні роки, що, в свою чергу, сприяло збільшенню довіри до такої кооперації.

У Австро-Угорщині кооперативний рух 80-х років XIX століття набув масового характеру, коли отримав вагому підтримку держави та громадських організацій. Уряд сприяв розгортанню кооперативного руху й податковою політикою. Закон 1896 року оголошував вільними від оподаткування кредитні та ощадно-позичкові товариства, в статутах яких містилися певні необхідні положення, зазначені в законі [1, с. 80].

В Росії в 90-х роках XIX століття умови ринкової економіки, які диктували вимогу переходу селянських господарств на рівень технічного прогресу, спонукали державу активно підтримати кооперацію. Саме тоді кооперація в Росії вступила в новий період свого розвитку, поступово переростаючи в масовий організований і цілеспрямований суспільний рух.

Про зацікавлення держави кредитною кооперацією свідчить також щорічне зростання сум, виділених Державним банком на кредити для кооперативів.

Проте, з іншого боку, опіка держави, втручання її чиновників у життя кооперативу сковували самодіяльність його членів. Тому кроком до власної незалежності й самостійності було створення спілкових організацій [1, с. 84].

У Румунії в 1910 році орендні кооперативи, створенню яких сприяла велика площа земельних латифундій, швидко поширювалися теж за рахунок державної підтримки. Вона полягала в створенні спеціального селянського банку для їх кредитування та фінансового контролю, а також виданню закону, за яким державні землі передавалися в оренду лише таким товариствам.

У Німеччині 1916 року розвиток виробничої кооперації набрав високих темпів тоді, коли зросла допомога виробничим кооперативам із боку уряду, який був зацікавлений в їх продукції.

Отож, державний нагляд та підтримка, в цілому, стали ефективним чинником розвитку кредитної кооперації, проте, як доводить історія, в основі кооперативного руху лежать самодіяльність та самопомога, які необхідно враховувати при державному регулюванні.

Наявність кооперативного законодавства, на нашу думку, також відіграло немалу роль у формуванні довіри до кооперативного руху, законодавчо регламентуючи певні нормативи діяльності кооперативів та захист від шахрайства. Простежимо вплив кооперативного законодавства на розвиток кредитної кооперації.

У Німеччині у 1873 році набрав чинності закон про кооперацію, який хоч і містив певні недоліки, проте спричинив бурхливий розвиток кредитної та сільськогосподарської кооперації. Варто також зазначити, що урядовці були зацікавлені в ефективному розвитку кооперації, про що свідчить створення у 1889 році Нового закону про кооперацію, який усунув недоліки попереднього.

В Австро-Угорщині в 1873 році поява загального австрійського закону про кооперативні товариства сприяла масовому характеру кооперативного руху тут. А завдяки появі у 1903 році спеціального закону про кооперативні товариства, який став удосконаленим варіантом попереднього, зросла кількість спілкових організацій.

У Росії систематична підтримка держави у формі кооперативного законодавства визначила провідну роль кредитної кооперації. У 1895 році було видано урядове «Положення про установи дрібного кредиту», яке розширило обсяг діяльності товариств, дозволило їм займатися посередницькими операціями із закупівлі господарських предметів для членів товариства і збуту продукції їх праці [2, с. 14–15].

Отож, підкріплена у законодавчій формі діяльність кооперативів значною мірою сприяла збільшенню таких кооперативів не лише кількісно, а і якісно, основою чого стали довіра та впевненість до таких кооперативів.

Необхідно також простежити, як ідейні та організаційні центри впливали на довіру потенційних членів кооперативу, і, відповідно, на ріст обсягів кооперативного руху.

1859 року у Німеччині було ухвалено рішення створити «Загальну Спілку німецьких промислових і господарських товариств, заснованих на самопомозі». Спілка протягом тривалого часу об'єднувала весь кооперативний рух Німеччини, що сприяло зростанню кількості кооперативів. Якщо в 1860 році кредитних кооперативів було менше 300, то в 1890 – понад 1000.

Проте в історії німецької кооперації наявний і факт розходження інтересів членів одного ідейно-організаційного центру – Загальної Спілки німецьких товариств. Представники споживчих товариств, які поширювали ідею створення власного організаційного центру, доводили, що інтереси ремісників, крамарів і робітників не збігаються, і завданням споживчих товариств є усунення торговельного посередника взагалі. У той же час більшість лідерів Загальної Спілки відстоювали думку про споживчі товариства як форму торговельного підприємства, придатну як для споживачів, так і для торговців. У результаті в 1903 році було утворено Центральну Спілку споживчих товариств, яка взяла на себе роль ідейно-організаційного центру.

Таким чином, потреба виходу споживчих товариств із Загальної Спілки німецьких товариств свідчить про розходження інтересів серед членів однієї

структури, в результаті чого споживчі кооперативи, вимоги яких не виконувались, не могли здійснювати свою діяльність ефективно, і відповідно, довіра до них знижувалась. Тому створення Центральної Спілки споживчих товариств сприяло реалізації спільних інтересів, цілей та засад споживчих товариств.

Зростання кількості та економічної потужності кооперативів у Англії стимулювало їх об'єднання в систему, що визначило новий етап у розвитку споживчої кооперації та кооперативного руху в цій країні. 1863 року було започатковано Товариство гуртових закупівель – господарський центр англійської споживчої кооперації, 1868 року було засновано Шотландське товариство гуртових закупівель, пізніше – Ірландське. Товариства, об'єднуючи купівельну спроможність усіх споживчих товариств, що до нього входили, змогли закуповувати товари безпосередньо у виробників і остаточно усунути посередників між ними й споживачами-кооператорами [1, с. 41].

У Швейцарії в 1886 році виникла Спілка сільських закупівельно-споживчих товариств, яка в 1918 році в своїх місцевих спілкових об'єднаннях нараховувала вже 220 сільських кооперативів із кількістю членів у них майже 200 тис. чоловік. А у 1889 році виникла центральна організація споживчих кооперативів країни – Швейцарська спілка споживчих товариств, до якої в 1918 році входило 560 кооперативів (майже 342 тис. членів). У цьому році вона мала приблизно 1,5 тис. крамниць, розміщених у 810 населених пунктах країни [1, с. 72].

Можна зробити висновок, що кожна з цих об'єднаних спілок переслідувала свої індивідуальні інтереси, забезпечуючи потреби різних верств населення, про що свідчить їх велика кількість. Така індивідуальна спрямованість в свою чергу сприяла росту авторитету та довіри до кооперативів.

Про високу довіру до датських кооперативів свідчать наступні дані. До кооперативного руху було залучено майже 80 % населення країни, кількість кооперативів зростає з 250 в 1885 році до 8 тисяч у 1923 році. Найбільшою мірою цьому посприяло створення Об'єданого комітету датської кооперації, який виконував функції координаційного центру, займався збором статистичних даних, організував кооперативні конгреси та здійснював пропаганду ідей кооперативного руху.

Значну роль у зростанні кооперативного руху в Росії відіграла Московська спілка споживчих товариств, створена в 1899 році, яка була одночасно ідейно-організаційним та господарсько-торгівельним центром споживчої кооперації. Московська Спілка з оборотами в 1913 р. 7835 млрд. рублів, а в 1917 р. – 210570 млрд. рублів, займала третє місце в Європі.

Таким чином, існування та діяльність організаційних та ідейних центрів кооперативного руху поступово завойовувало довіру у потенційних членів кооперативів, оскільки саме такі організації координували діяльність кооперативів, виходячи з їх основних принципів та засад діяльності.

Підтримка політичного нейтралітету сприяла зміцненню кооперативного руху, про що розповідають наступні факти.

Неухильне дотримання політичного та релігійного нейтралітету, а також здатність до координації зусиль у сфері господарської та громадської діяльності, неабияк сприяли тому, що німецький кооперативний рух швидко здолав руйнівні впливи першої світової війни і вступив у новий період розвитку.

Варто також зазначити, що протягом XIX століття і аж до кінця першої світової війни кооперативний рух Великобританії також послідовно дотримувався принципу політичного нейтралітету [1, с. 46].

У другій половині XIX століття прихильники Німської школи, що виникла на півдні Франції та пропагувала розвиток споживчої кооперації, також відстоювали принцип політичного та релігійного нейтралітету.

Проте в історії кооперативного руху існують і випадки відмови кооперативами від політичного нейтралітету, наприклад, у Бельгії. Кооператори визнали програму Бельгійської робітничої партії та вели соціалістичну пропаганду. Наслідуючи їх приклад, соціалістичні партії деяких європейських країн теж спробували домогтися від кооперативів, на яких вони мали вплив, підтримки своїх гасел. Однак на практиці це вилилося в розкол кооперативного руху й створення кооперативами, що перебували під впливом соціалістів, окремих спілок. Аналогічна ситуація спостерігалася у Франції, Австрії, Голландії, Фінляндії. Це негативно позначилося на економічному становищі та авторитеті споживчої кооперації, через що напередодні першої світової війни домінувала тенденція до злиття всіх споживчих товариств у єдину національну спілку.

Розглянемо внутрішні передумови виникнення довіри до кооперативів різного роду, оскільки ці передумови виражають сутність та особливості діяльності кооперативів.

Наявність резервного капіталу та можливості страхування вкладів, або майна, як на етапі зародження кооперативного руху, так і сьогодні залишаються актуальними і безпосередньо впливають на формування довіри до кооперативної установи.

Скажімо, ще в 60-х роках XIX століття при Англійському товаристві гуртових закупівель було створене кооперативне страхове товариство – спочатку для страхування майна, а далі й життя їх членів.

У Німеччині в 1850 році було створено перший кредитний кооператив, метою якого, за статутом, було постачання коштів своїм членам. А джерелами цих коштів служили резервний капітал, паї членів, вступні внески та вклади і позички. У резервний капітал відраховувалися певні відсотки з прибутків товариства [1, с. 48].

У другій половині XIX століття в Німеччині Фрідріхом Райффайzenом, засновником німецької селянської кооперації, було сформовано основні принципи діяльності сільських кредитних товариств. В одному з цих принципів йшлося про те, що такі товариства повинні мати мізерний пайовий внесок, капітал повинен формуватися за допомогою державного або приватного кредиту, дивіденди не виплачуюватимуться, а йтимуть на нагромадження резервного капіталу, що має бути якомога більший.

У кінці XIX століття кооперативи Італії притримувались аналогічної політики – виплата дивідендів на внески обмежувалась, за рахунок чого створювався значний резервний капітал.

У Франції вже на початку XX століття в основному завдяки діяльності сільськогосподарських синдикатів розвинулося кооперативне страхування в сільській місцевості.

Український загально-кооперативний закон 1917 року, при всьому своєму лібералізмі, також вимагав утворення в кредитному кооперативі резервного капіталу. Параграф 12 чітко говорить: «Статут товариства мусить зазначати частину чистого прибутку, яка відраховується щорічно на утворення резервового капіталу і в усякому разі не менше 1/5 частини прибутку». Резервовий капітал складався головним чином з двох елементів: відрахувань із чистих прибутків та вступних внесків членів [3, с. 12].

Ще одним принципом Фрідріха Райффайзена, про якого йшлося вище, є невеликий район діяльності кооперативу, наприклад, в межах однієї парафії, що забезпечує добре знання членами товариства матеріального стану, трудових вмінь та моральних характеристик один одного. На нашу думку, це одна з основних передумов виникнення довіри до таких товариств, адже люди впевнено могли господарювати в межах одного кооперативу, не боячись, що їх обмануть та обкрадуть.

В.А. Деревницький, автор рукопису «Кредитная кооперация в современных условиях» (1925), звертає увагу на те, що товариство може і відмовитися від прийомів нових членів на підставі наступних причин. «Знання господарського становища та особистих якостей членів кооперативу може бути тільки при розміщенні району діяльності цього кооперативу на порівняно невелику територію. Розкидані на великій відстані члени кооперативу не можуть знати один одного, не можуть відповідати один за одного, і не мають змоги вчасно впливати на сумнівних членів та попереджувати втрати та збитки товариству. Тому, як правило, кредитний кооператив має досить обмежений район діяльності, що об'єднує людей, які знають один одного...» [2, с. 12].

Гарантування та забезпечення позик, на нашу думку, відіграло вагомую роль у формуванні довіри до кредитних кооперативів. Таку практику застосовували кредитові кооперативи України на початку XX століття. Дослідник кооперативного руху початку XX століття Бородаєвський С.В. пише: «Кредитовий кооператив мусить вживати заходів, щоб позики, які він видає, поверталися своєчасно позичальникам до каси кооперативу, щоб вони не затримувалися дебіторами більш, ніж на той термін, на який вони видані, щоб вони ні в якому разі за ними не пропадали». У залежності від того, чи переважає в забезпеченні позик головним чином довіра до особи позичальника, чи довіра до його майна, забезпечення позик може бути забезпеченнями персонального характеру чи забезпеченнями реального характеру. До першої категорії відносили:

- позики, видані за особистою довірою до позичальника;
- позики, забезпечені порукою;

- позики, забезпечені заставою рухомого чи нерухомого майна позичальника.

Таким чином, в українських кредитних кооперативів була вироблена чітка політика забезпечень позик щодо їх повернення, що ставало запорукою економічної стабільності кооперативів та зростання довіри членів до діяльності цих кооперативів.

Історії кооперативного руху відомі факти, коли кооперація брала участь у національно-визвольних рухах. Ми вважаємо, що така позиція кооперацій привертала увагу потенційних членів, адже це свідчило про спроби кооперації покращити умови господарювання, рівень життя її членів, забезпечити економічну незалежність та відстояти свої кооперативні права.

Наприклад, в Австро-Угорщині кооперація стала економічною основою національно-визвольного руху пригноблених народів і значною мірою сприяла їх політичному самовизначенню та забезпеченню економічної незалежності.

Ірландська кооперація також виступила складовою національно-визвольного руху в цій внутрішній колонії Великобританії. Організатори кооперативного руху в Ірландії вважали, що кооперація готує народ до боротьби за національні ідеали та державну незалежність, формуючи національну свідомість і характер, та створює економічні підвалини самостійного розвитку нації у вигляді федерації кооперативних громадських товариств [1, с. 44].

Активна кооперативна пропаганда формувала у людей кооперативну культуру та усвідомлення того, що кооперація – це реальна можливість покращити та відстояти належні умови життя та самостійно господарювати. Варто також зазначити, що кооперативна пропаганда підвищувала у людей довіру до кооперативів не лише гаслами, але і носіями пропаганди.

Наприклад, у Великобританії в середині XIX – на початку XX століття у журнальних статтях подавалися поради, як можна усунути торгівельних посередників та поступово нагромадити засоби з торговельних прибутків для організації комуністичних общин, що було метою споживчих кооперативів.

У Великобританії відомий активною популяризацією поглядів на проблеми та практику кооперативного руху Вільям Кінг, один із засновників споживчої «торгівельної асоціації» в Брайтоні. У 1928 році в першому номері журналу «Кооператор», який В. Кінг видавав власним коштом, він визначив суть та завдання кооперативів: «Кооператив... переслідує мету дати людям можливість уникнути деяких із тих незручностей, які їм загрожували б, діяли вони кожен окремо, і добивалися вигод, яких інакше вони були б позбавлені. Несприятливі умови, що їх прагне подолати кооперація, найвизначніші серед тих, яким піддаються, це – серйозні і всезростаючі труднощі в отриманні засобів існування для наших сімей і, відповідно, небезпека збідніти чи здійснити злочин»

Наприкінці XIX століття у Німеччині збільшенню кількості кооперативів сприяли ряд чинників, серед яких: видання кооперативної літератури, поява кооперативного закону та фінансово-культурного центру кооперації.

У Парижі 1885 року було утворено Дорадчу Палату виробничих кооперативів, метою якої було об'єднання виробничих кооперативів для забезпечення їх кредитами та юридичною допомогою і пропаганди ідеї кооперації.

У Російській імперії у 60-х роках ХІХ століття ідеї кооперації пропагував у своїх творах М.Г. Чернишевський, представник революційно-демократичного руху. Зокрема, він описував організацію виробничого товариства кравчинь, яку створила головна героїня його роману «Що робити?». Про досвід європейських кооператорів писав також журнал «Современник» [1, с. 82].

Зростанню чисельності кооперативів у Бельгії також сприяли активна кооперативна пропаганда та культурно-освітні заходи.

Цікавою та вартою уваги є інформація одного з листків кооперативної пропаганди в Бельгії, який називався «Чому я є членом кооперативного товариства?». Відповіді були наступні: «1) Тому, що особа, яка стоїть за прилавком, служить мені, а не іншій особі, яка бажає обманути мене; 2) тому що я не хочу допустити, щоб ця інша особа напивалася за мій рахунок; 3) тому що я отримую дивіденд; 4) тому що я можу користуватися бібліотекою, читальнею, відвідувати збори, брати участь у святах та розвагах, завдяки чому моє життя стає веселішим» [1, с.73].

Саме четвертий пункт цієї пропагандистської листівки вказує на активну культурно-просвітницьку роботу кооперативів Бельгії наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття. При кооперативах будувалися так звані «народні доми» – приміщення, в яких діяли культурно-освітні товариства, школи, гуртки.

У Франції в незначній мірі також практикували подібні заходи. Наприклад, на початку ХХ століття товариство «Солідарність» у Парижі весь чистий прибуток використовувало на кооперативну та профспілкову пропаганду, а також на виховання дітей та інші суспільні потреби.

На початку ХХ століття на території України значна кількість кредитівок впливала на перебіг культурних та освітніх процесів. Зокрема, вони друкували спеціалізовані періодичні видання («Кредитова кооперація», «Вісник промислово-кредитної кооперації України») та іншу літературу (з питань кооперації та сільського господарства). Крім того, кредитні спілки надавали фінансову підтримку українським культурним осередкам, засновували власні читальні, школи, народні доми, організовували навчальні курси в ділянці кооперації [4, с. 124].

Таким чином, кооперативи мали на меті не лише підвищити матеріальний добробут своїх членів, а і духовно та культурно збагатити їх, що не могло не заохочувати до вступу в кооперативи.

Щодо самодіяльності, як критерію довіри до кооперативних товариств, дослідник кооперативного руху Деревецький В.А. у 1925 році писав: «Основні моменти, що лежать в основі кредитної кооперації, зводяться до наступного: тільки кредитний кооператив, в основі якого лежить самодіяльність, може бути живим та успішним провідником дрібного виробничого кредиту. Кредитний кооператив повинен бути побудований на засадах взаємності, самоконтролю, солідарної відповідальності та рівності членів» [2, с. 14].

У рукописі «Сельсько-хозяйственный кредитный союз», 1928 року також значною мірою акцентується увага на самодіяльності як необхідній передумові для здорового кооперативного будівництва. «При організації союзів «зверху», без наявної самодіяльності первинних кооперативів, при відсутності стабільної банкової бази та реального об'єкта кооперування, можна створити союзи, що зарання приречені на швидку загибель», – пише Лур'є М.Л. [5, с. 7].

І на завершення необхідно розглянути такий чинник довіри до кооперативів, як відповідальність членів кооперативу. Так, члени кредитного товариства, створеного Г.Шульце в 1850 році в Німеччині, несли необмежену відповідальність за борги кожного, так що кожен кредитор товариства міг подати, за власним вибором, кожному з членів кооперативу вимогу повернути заборговане кожним із членів товариства.

До вищезгаданих принципів діяльності сільських кредитних товариств Ф. Райффайзена, засновника селянської кооперації в Німеччині, належить також принцип, що ґрунтується на взаємній необмеженій відповідальності усіх членів за зобов'язаннями кооперативу, як найнадійніша гарантія збереження і повернення такого кредиту.

Таким чином, необмежена відповідальність поширювала довіру не лише серед існуючих, а і серед потенційних членів кооперативу.

Висновки. Отже, цілий ряд передумов, описаних вище, протягом тривалого часу, взаємодоповнюючи один одного, впливали на розвиток кооперативного руху провідних країн світу. В сьогоденні переважна більшість цих принципів не втратила свою актуальність, зокрема: державна підтримка, гарантування та забезпечення повернення позик, наявність кредитно-спілкового законодавства; наявність резервного капіталу, можливість страхування вкладів. Тому потребує подальшого дослідження питання трансформації цих чинників до сучасних умов розвитку кооперативного руху у світі.

Список використаних джерел:

1. Бабенко С.Г. Історія кооперативного руху: Підручник для кооперативних вузів / С.Г. Бабенко, С.Д. Гелей, Я.А. Гончарук. – Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1995. – 359 с.
2. Деревіцкий В.А. Кредитная кооперация в современных условиях / В.А. Деревіцкий. – Финансовое издательство НКФ СССР, Москва, 1925 г. – 280 с.
3. Бородаєвський С.В. Теорія і практика кооперативного кредиту / С.В. Бородаєвський. – Видання «Видавничого Товариства при Українській господарській академії в ЧСР», 1918 р. – 85 с.
4. Оленчик А.Я. Кредитні спілки в Україні: основні засади діяльності: [Навчальний посібник. Друге видання, перероблене і доповнене. В 2-х книгах] / А.Я. Оленчик. – К.: УІРФРУ, 2007. – 650 с.
5. Лур'є М.Л. Сельсько-хозяйственный кредитный союз / М.Л. Лур'є. – Издание Центрального сельсько-хозяйственного банка СССР Москва, 1928 г. – 206 с.

Подано до редакції 21 листопада 2011 року

Гапонюк Н.А., Ткачук В.Ю.

О некоторых аспектах формирования доверия к кредитно-кооперативному движению на этапе его становления и развития

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы формирования доверия к кредитно-кооперативному движению на этапе его становления и развития. Главная идея – определить основные факторы формирования доверия к таким кооперативам и их значимость.

Ключевые слова: кооперативы, доверие, государство, потребительская кооперация, сельскохозяйственная кооперация.

Garonyuk M.A., Tkachuk V.J.

About separate aspects of forming trust to credit-cooperative motion on the stage of it becoming and development

Annotation: The article deals with the questions of forming trust to credit-cooperative motion on the stage of it becoming and development. The main idea of the article is to define the basic factors of forming trust to such cooperatives and their meaningfulness.

Keywords: cooperatives, trust, state, consumer cooperation, agricultural cooperation.

Гапонюк Микола Анатолійович – к.е.н., професор, завідувач кафедри фінансових ринків КНЕУ імені Вадима Гетьмана.

Ткачук Вікторія Юріївна – аспірант кафедри фінансових ринків КНЕУ імені Вадима Гетьмана.